

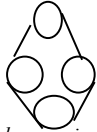

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIMATALOTU ESO**

Jan 13, 2019 na Papitaiso nei Jisu [Baptism of Jesus]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou ni noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gumu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa ogo Siga ni Turaga 13 Jan, 2019 eda vakabibitaka na nona papitaiso [tabadromuci ena wai] ko Jisu:

1.Ai Vakamacala me baleta nai Vola nei Aisea: E vica na vakasama bibi meda vulica: 1. Erau parofisai vata ko Aisea [vakaIperiu ‘Yahweh is salvation’ se ‘Na Kalou na Vu ni bula’ se ‘na Kalou na Vu ni Veivakabulai’] E parofisai tiko e Jerusalemi ko Aisea, ka macala ni kawa talega vakatui. E so na parofisai nei Aisea e kune talega vei Maika baleta ni rau gauna vata; ko Aisea e Jerusalemi, ko Maika ena taudaku ni koro levu ko Jerusalemi. 2. Nai vola nei Aisea ka kune enai binibini vola mai na veidelana ena Waitui Mate ena 1946-8, 1956, me yacova sara na 2017. [Dead Sea Scrolls-Nai Vola Vivigi mai na Delana ena Waitui Mate, eso nai vola vivigi ogo e kunea taumada na dauvakatawasipi ni Bedouin ena Wadi Qumran ena baba ena West Bank ena bati ni wai ni Joritani. E rairai volai ena 100 BC/BCE, ka makawa sara mai na kena e vakadewataki kina nai VTM vakavavalagi [Revised Standard Version-e talei dina ni vica ga na duidui lalai ka sega ni vakalega sara nai vavakavakadewa eda wilika ka tauri mai na Masoret Text ko ya ena 6-9 na yabaki drau se rauta na 600- 900 AD/ACE]. E lalai sara na duidui e kune kina. Ni so na duidui lalai e tu enai vakadewa eda wilika, e vinaka meda kila na tikina ogo: E a vakayagataki ga na Masoret Text ka kune kina na Revised Standard Version [NRSV] kei na so tale nai vakadewavou ni VT me vakarawarawataka na kena wiliki. Ena vosa vakaViti sa rua ka vakadewataka na Bible Society. E 9 tale na yavu ka dau vakayagataki, na yavu [sources] mai na vosa vaka Iperiu,

Arameiki [Aramaic-vosa ena veisiga vakaIperiu], vosa vaka Kirisi, vosa vakaLatini, vosa vakaSiria, era vakayagataki me vakadewataki mai kina nai VT...meda kila tiko na tikina koya.

3. Nai VT e sega ni volai me vakawase ka vakatikina [me vaka na wase 60: tikina e 1-6] me vaka eda raica enai VTM kei nai VTV, oqo na ka vou ga era bulia ka vakacuruma ko ira na Dau ni VT ka sa vakayalia kina na drodro ni noda wilika. Ia sa yaga talega baleta ni dau veivuke ena kena wiliki na vanua eda gadreva.

4. Na Vakatauvatani ni Aisea kei nai VT taucoko: Ena so na rai vakaiVola Tabu era kaya eso na kena dau nai vakamacala oqo: Nai Aisea e 66 na kena wase [tautauvata kei na 66 nai vola enai VTM kei VTV] ka wasei Aisea ena rua nai wasewase levu :na 39 nai VTM, [1-39] na wase kei na 27 [40-66] na wase [VTM 39 nai vola, VTV 27 nai vola]. Sa talei oqo ni matai 39 na wase e tukuna vakalekaleka nai VTM taucoko, kei na 27 na wase e tukuna nai tukutuku vinaka ni VTV. Na wase 40 sa tekivu kina na domo mai veikau, ‘Dou caramaka na sala i Jiova...’ [40:3ff; 49:11ff] na vosa ka vakayagataka ko Joni na Dauveipapitaisotaki. Sa tukuna na Dauveiqaravi [Nai Vakabula Daurarawa-Suffering Servant, ka lumuti ena Yalo Tabu [52:13ff], ka sucu [49:5ff] mate ena vukuda na tamata, ka vakaturi cake tale mai na mate [52-53]. Tarava na kena vakaroti ni tamata vakabauta “Meda sai vakadinadina me yacova nai yalayala kei vuravura” [62,63,65] Sa laki tini ena nona kaya na Kalou, ni sa vakavouya na ka kecega na Kalou ena “lomalagi vou kei na vuravura vou” [65:17;66: 22]. Sa rawa ni da kaya ni vola nei Aisea sai koya nai VT taucoko sa vakalailaitaki [miniature Bible]. Sa qai talei sara ni 40-66 e rawa ni wase tale vakatolu: 40-48: na soli ni veivakacegui vei ira sa kunea na bula dredre kei na rarawa; 49-57:na vakasama ni Dauveiqaravi ni Kalou, a mate qai tucake tale; 58-66: na veika sa bera mai, na lomalagi vou kei na vuravura vou [65:17;66:22], na nona veilewai kei na vakarokorokotaki na Kalou [66:ff]. Sa okati kina na vosa rogolevu nei Jisu ni tekivu nona veiqaravi [61:1-4; Luke 4:16-19]

5. Na wasei ni vakawase kei na vakatikina kei na kena wasei me umata na vakasama, sa koto kina na nodrai naki me vaka e da vulica ena vuli VT. Sa vakarawarawataka vei keda noda wilika ka vulica. Taumada e wasei vakarua 1-40 kei na 41-66, ena gauna oqo e rawa nida wasea vakatolu ka tukuna na uma ni vakasama kei na gauna era dui volai kina: 1-40, 41-55 kei na 56-66 , Matai ni Aisea, Karua ni Aisea [Second Isaiah] kei nai Katolu ni Aisea [Trito Isaiah], me vukea na noda wilika, vakadikeva vakavuku, vakavinaka talega.

Aisea 43:1-7: 1. Sa matata sara ni ra sai valavalaca tikoga na Isireli, sa totogitaki ira na Kalou, me vaka oqo: na nodra kau vakabobula ki Papiloni sa dua na sala ni nodra vakavulici se totogitaki, ia ni ra liaci ira, talairawarawa tale vua na Kalou era na vakalougatataki. Ena Aisea 42 sa mai cava kina na nona rarawataka na Kalou na vakaloloma ni nodra bula vakayalo na nona tamata. Ena wase 43 sa vakaraitaka na Kalou ni veitalia ga na vakaloloma ni nodra bula vakayalo, sa na tekivutaka na nona lomani ira tale, ka sovaraka na loloma ka sega ni cudruvi ira... “au a kacivi iko ena yacamu, ko sa noqu.” [1].

Era sa nona baleta ni a buli Isireli na Kalou ka vakamareqeti ira mera tamata digitaki. Sa taqomaki ira ena veigauna kecega ka veitalia ga na veika dredre se rerevaki e tara nodra bula, era na maroroi ka vakabulai mai na leqa kei na rusa... *“na loma ni uciwai, ena sega ni luvuci iko...na bukawaqa na sega ni kati iko na yameyame ni buka...sai au ko Jiova na nomu Kalou,”* oqori na cakacaka loloma ni Kalou ka sa boroya nai yaloyalo ka dusi Jisu ena nona veimaroroi ka veitalia ga na matamata mai Etesi [Maciu 16:18: *“...ena sega ni rawata na matamata ni koro ko Etesi...”* II. Sa soli Ijipita kei Sepa [tiki Arapea] vei Papiloni, mera sereki ga na Isireli ka lesu tale ki na nodra vanua. Na Lesu tale mai Papiloni ki Isireli ko ira na mata tamata digitaki sa dusia na veivakabulai levu ni Kalou ena nona veisereki. *Ena titobu ni nona lomani ira nona tamata na Kalou sa vaka e vakayagataka nai sau vakaitamera me nona tale na matatamata digitaki. Se sa bibi vua na nona tamata digitaki ka mamada vua na vuravura taucoko ka bulia...oqori ga nai yaloyalo me vakaraitaka na loloma bibi se loloma savu ni Kalou.* III. Sa rai sara yani ki liu me tukuna na vakasama e tolu oqo: 1. Na nodra lesu tale na Isireli vou ka vakasoqoni vata ena ruku ni nona veiliutaki loloma na Karisito [Mesaia] ena nona tadu [sucu] mai Peceliema; 2. Na tauyavu ni matanitu ko Isireli, ena veiliutaki ni Kalou; era na lesu tale mai na nona tamata kecega. [Vakayago, e muri sara ena 1948 a qai tauyavu na matanitu ko Isireli]; 3. Ena qai vakataucokotaka na Kalou ena nodra soqoni vata kece na nona tamata. Nai yaloyalo oqo sa dusia ga na gauna sa bera mai, na Vuravura vou kei na Lomalagi Vou sa nodra ga na tamata vakabauta. Sa dusia ka yalataka ko Joni ena veivakatakilai ni Kalou ena Vakatakila; oqo na veika sa yalataka na Kalou. Na vakasama e tolu oqo, sa ulutaga vinaka ni veitalanoa!

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same*

1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matani tu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 25 mai nai Wasewase I ni Same 1-41 ka salavata kei nai Vakatekivu, sa dusia tiko ga veibuli ni Kalou, na lutu ni tamata kei na sala n nona veivueti na Kalou n omna fikoga na nonai bulibuli talei, oi keda na tamata.

I. B. Same 25: Na Same i Tevita 25 sa vakaraitaka ni levu tu na meca era valuta na vinaka ka vakauasivi na Kalou; na meca levu taudua na Vunica [Setani]. Sa kerea na Kalou ko Tevita me maroroi koya mai na meca oqo. Sa sega ni lailai nona vakabauta na Kalou, ia sa nanumi ira ga nai tokani malumalumu me kakua ni rawai ira na veitemaki se veiveretaki nei Vunica. Sa dodonu sara kina na noda vakadeitaka na noda vakabauta na Kalou ka kerea me solia veikeda na vakacegu kei na kaukauwa meda lakova rawa kina na cagilaba kei na biau kaukauwa ka veivakarusai ena noda bula. II. Meda gadreva me liutaki keda na Kalou ena noda vakararavi ki na nona Vosa Bula. Ni levu na veika e dreti keda laivi ka temaki kina se lomalomarua, sa dusia tu na Kalou na nona sala malumu meda muria. Na tikina 12 sa dusia ga meda kila na Kalou o koya e tabu [savasava], cecere, dodonu, kila na ka kecega. Ni dodonu tu na noda kila me baleta na Kalou, ena dodonu talega na nodai lakolako, ka da na vakalougatataki, eda na taukena na vanua [Maciu 5:5; Ps 37:11]. III. Tikina 15-22: Ni toro sobu tiko na bula ena kena vereverea ni gadreva na veika ca, se veivala tiko na veivakasama eda sega ni via muria se via muria ka sa leqa mai na bula, s dodonu ga meda nanuma ni gadreva tiko na Kalou meda lesu vua, “Mo ni gole mai vei au, ka lomani au” sa kaya na Kalou [16]... ko koya sa “Mo ni maroroya na valoqu ka vakabulai au” [20]. Ni taitaivatia na bula ena vuku ni domona na ca, sa yaco ga na leqa. Ia ni gadreva na dodonu kei na dina ka savasava tiko na bula, sa dei tu na nona “dinati kemuni tikoga” na Kalou. Ia sa lomani keda tiko na Kalou baleta ni

sinai ena loloma kei na vinaka; na Kalou ga ena vakataucokotaki keda se me vaka e kaya sa dusia na veivakasama e vuqa nai VTV, na kalou ga ena vuku i Karisito sa vakavoui keda meda vaka na tamata e buli keda kina na Kalou.

C. Cakacaka 8:14-17: *Baleta ni vola talega ko Luke na nodra Cakacaka nai Apositolo meda raica ga nai vakamacala ena Luke e ra:*

I. Sa rawai eso mera vakabauti Jisu mai vei Filipe; e muri erau sa talai ki Samaria ko Pita kei Joni me sikovi ira nai vavakoso vou. Sa talei ni ra sa papitaiso oti ena yacai Jisu, ia era sega ga ni curumi Yalo Tabu. II. Erau sa masuta na Kalou nai apositolo me soli mai na Yalo Tabu, oti erau sa qai veitabaki ena ligadrau. Sa qai yaco kina na vakasinaiti ena Yalo Tabu. III. Ogo e dua nai talanoa ka duidui sara mai na kena eda kila: ena Siga ni Penitiko [2:1-4] eda raica niratou curumi na 120 [1:15] na muri Jisu voli ka sa rairai era sa papitaiso oti kece, ia e sega ni tukuni vakaivola. Ena Siga ni Penitiko talega e sivia e 3000 era sa veivutuni ka papitaiso ena yacai Jisu [2:37-38] ka sa yalataki vei ira ni ra na curumi ena Yalo Tabu. Eda vakabauta ni yaco vakakina baleta ni laurai ena nodra bula [2:43-47]. V. Na papitaiso ena wai, sai koya na tabadromuci ena wai. Na vosa vaKirisi na ‘papitaiso’ [ka sega na kena vakadewa vakaviti], sa vakayagataka ena nodra vosa ena veisiga, me sisili ena tobu ka ra nunu se sili kece na yago se tabadromuci, ia sa vakayagataki ena VT mei vakatakilakila ni sisili e dua sa duka tu enai valavalaca me rawa ni savasava vakayalo [e bibi talega me savasava vakayago]. Na vakasama ni veivakasavasavataki sa tukuni kina na ‘papitaiso dina’ sa vakayacora tauduaga ko Jisu ena Yalo Tabu. [Na Kalou e rawa ni vakayacora ga e dua na ka, ia ena vinaka meda veitalanoataki ira na papitaiso ena Siga ni Penitiko: Era papitaiso ena wai se era a papitaiso ga ena Yalo Tabu?]. VI. E dua tale nai balebale ni papitaiso e koto ena vosa nei Jisu baleta nona mate, e koto kina na vakasama ni “dromuci” se ‘tauvuloni’ ena mate. Sa tara se bika taucoko na bula nei Jisu [se dua na tamata] na rarawa [Marika 10:38-39; Maciu 20:22-23]. Sa vaka koya na noda bula ni tarai keda e dua na ka eda vakila na kena yutu, se ologi keda, eda tabadromuci ena kaukauwa ni Yalo Tabu [vakasinaiti ena Yalo Tabu] me tubu cake kina na noda vakabauta na Turaga ko Jisu [raica talega na Taro V: Na Yalo Tabu kei na Taro X: Na Sakaramede enai Vola ni Sere ni Lotu Wesele, se dua nai vakamacala vakaViti ena lotu ko lewena]. VII. Na vakayagataki ni wai ena lotu vakaJiu e dua nai

vakarau makawa sara, e rawa ni wai drodro se na kena e caka ga e vale...na vuluvulu, na sava ni yava, na sisili sai vakarau makawa sara ni savasava [wilika na Lako Yani 30:17-21, V/Soro 13, etc. Eda wilika talega oqori ena vosa ko Jisu me baleta nai vakarau vakaJiu oqo, sa tu enai talanoa ena kosipeli...vaqara ka wilika. E dua tale nai vakarau ni vakasavasavataki ni bula eda *wilika ena Josua ena nodra vakasavasavataki ira vakayalo ena wilika na Vosa ni Kalou kei na vakasama vakayalo...mera vakarautaki ira kina enai lakolako ki na vanua ni sucu kei na oni [Josua 3.5]. Sa ulutaga vinaka me veitalanoataki!*

D. Nai Vakamacala me baleta nai vola nei Luke: *Taumada meda raica mada nai vakamacala ni volai ni vola e rua oqo: na Luke kei na Nodra Cakacaka Nai Apositolo e vola ruarua ko Luke. Na Cakacaka nai tomani ga ni Kosipeli. Ko Luke e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Oqo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki ka vakavuna na duidui lalai ni talanoa kei na kenai tuvatuva. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na ‘god-good+ spell-‘tale’ or ‘news’, e vu mai na vosa vaKirisi na ‘euangelion’: ‘eu’ good + angelion-message] nai vola na Cakacaka [Acts] sa tomana kina na cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu. Ko Luke na vuniwai [Kolosa 4:14] ka volavola vei Ciofilo [Theo-Kalou, philo-loloma], e rairai dua na turaga lotu se nai vavakoso era lomana na Kalou. Nai kuri ga ni vakamacala ena veika e yaco tiko ena gauna ko ya mai na Luke 3:1-6: [Me wiliki talega ena Maciu 3:1-12; Marika 1:1-8] I. Ko Tiperiu Sisa [14-37 AD/ACE] e sosomitaki Akosito Sisa mai Roma. Nai “ka finikalima ni yabaki”, ko ya na 28-29 AD/ACE. E wase vakava na vanua kei ira na veiliutaki [tetrarch], ka digitaki iratou na luvena tolutolu ko Eroti na Kalevu meratou kovana ena veivakadonui mai Roma. Ko Eroti [Anitipasa], na kovana mai Kalili kei Perea [4BC/BCE-33 AD/ACE, donuya na gauna nei Jisu]; ko Eroti Filipe [4BC/BCE-33AD/ACE], na taci Anitipasa, ka tara na koro ko Sisaria Filipai, a kovana mai Ituria kei Tirakoniti; kei Eroti Akelausi, e sega ni kovana vinaka ka ra sega ni vinakata na Jiu. Oqo na vuna e tala mai kina ko Roma me mai veisosomitaki na kai Roma ko Ponitio Pailato, ka kovana mai Jutia. Nai ka va ni kovana, ko Laisania, qaravi Apilini, e sega ni dua na ka e volai se tukuni se eda kila baleti koya. Sa dau kenai vakarau me dua ga na bête levu, ia na veiliutaki nei Roma sa raica ni bête levu me qarava na veika vakalotu kei na veika eso ni vanua; ka sa dodonu me levu na bête levu mera qarava nai tavi. Ena gauna oqo e rua na bête levu. Ko Anasa, na vugona ko Kaiafa, ka sa bête levu talega. Dina ga ni sa vakacegu ko Anasa, ia sa tu vua na kaukauwa ni veiliutaki. Oqo na vuna e mai lewai kina ko Jisu vei Anasa ni bera ni kau vei Kaiafa [raica na Joni 18:13]. E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti yuravura taucoko [inclusive]: a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Segga ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Segga ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti yuravura raraba. 3. E levu cake na matailalai ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa*

me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni vuyale [pen-portraits]: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakeusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na Jisu dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakauqeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, vakadinadinataka Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

Luke 3:15-17, 21-22: Na vunau nei Joni Dauveipapitaiso: dua, me wasei nai yau se veika eda taukena ka ni Kalou e sega ni marautaka na tamata sa binia e levu nonai yau ka ra vakaloloma na tamata era bula vata ena veisiga. Rua, sa bibi na qaravi vinaka ni cakacaka ena dodonu kei na savasava, oqo ga na tamata e vinakata na Kalou. Tolu, ko Joni sa mai tukuni Jisu ga. Ko koya ena veipapitaisotaki ena wai, ia ko Jisu ena veipapitaisotaki ena Yalo Tabu kei na bukawaqa. II. Sa curuma oti na Vale ni Soro ko Jisu ni sa yabaki 12 ka sa tekivu me kila kina se ko cei ko koya. Sa oti e 18 na yabaki ka cakacaka tiko ena vale ni matai mai Nasareci, ka sa kena gauna me toso kina na nona vakasaqara na domo ni Kalou vua. / *E lailai sara nai tukutuku eda kila me baleta na 30 na yabaki nei Jisu, nona sucu ga, yabaki 12, na 13 ki na 30 e sega ni tukuni se volai. Nai otioti ga ni tolu-3 na yabaki eda kila ka lewe ni Kosipeli].* Ko Joni na Dauveipapitaisotaki sa tekivu me kauti ira mai na tamata vua na Kalou. Sa kila ko Jisu ni sa yaco mai na nona gauna me tomana nai lakolako sa tekivutaka ko Joni. III. Na tikina 21-22, ko Jisu sa papitaiso ena wai mai vei Joni, sega ni baleta ni tamata i valavalaca, ia sa voqa ga mai na nona lako ki Jerusalemi ena Vale ni Soro ka veitalanoa kei ira na qase ni lotu, sa vaka kina na nona papitaiso, me vakadeitaki koya ga. Ko Joni ga sa vakadeitaka ni na veipapitaisotaki ko Jisu ena Yalo Yabu kei na bukawaqa. Na bukawaqa e salavata ga kei na veivakasavasavataki [Cakacaka 2:1-4], na kadre vou ni kama ena buka waqa e dua na vanua, se na kunei ni roka dina ni koula ni sa vakamai ena buka waqa [I Pita 1:7]. Ena kama laivi nai valavalaca se ena vakavoui na bula me kune mai na kena roka dina. IV. Ni oti na nona papitaiso

sa qai curumi koya na Yalo Tabu ka ro vua me vaka na ruve. Eda sa kila ni vakatakilakila ni Yalo Tabu na ruve. III. E nai VTM na ruve sai vakatakilakila talega kei Isireli, ka sa kenai balebale ni mai ro na ruve ena tabai Jisu, sa mai dabe kina nai tavi kei nai valavala nei Isireli. Sa tukuna na Same 74:19 “Kakua ni solia yani na yalona na nomuni ruve, ki na nodrai soqosoqo nai valavalaca:...” Ko Jisu sa mai colata nai valavalaca kei Isireli [makawa/Isireli vou] ka mai colata talega na nodai valavalaca. Sa vakadeitaki Jisu ni sa vakasinaiti ena Yalo Tabu me colata kina nai valavalaca kei vuravura. IV. Na domo ni veivakadeitaki sa rogoca ga ko Jisu ka voqa ni rua na vosa, dua, Same 2:7 “Ko iko na noqu gone ni toko” sa vosa ka tukuni kina na “Mesaia ka Tui” sa yalataki kei na Aisea 42:1 “O koya au sa vinakata vakalevu” sa dusi ki nai Vakabula Daurarawa kei na kauveilatai. Sa baleti Jisu ko koya na Mesaia ka Tui, sa sega ni muria na kaukauwa kei na qaqa vakaivalu ka namaka ko vuravura, ia sa muria na sala ni rarawa kei na kauveilatai, na gaunisala malumalumu baleta na loloma ga sa vakadruga na vuravura kaukauwa. Na sala vaKalou sa vakaraitaka, bulataka ko Jisu sa dusia vei keda ni sai koya ga koya na sala uasivi taudua meda muria ka vakayacora talega na tamata.

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i ototi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo